

МИГРАЦИЯТА КАТО ЛАКМУС: ОБЩАТА ЕВРОПЕЙСКА СИСТЕМА ЗА УБЕЖИЩЕ И БЪДЕЩЕТО НА ЕС

Д-р Илдико Отова
Център за миграционни изследвания, НБУ (CERMES)

„Кризата с бежанците показва слабостите в общата европейска система за убежище. Няма съмнение, че нуждаещите се от защита трябва да продължат да я получават и че не трябва да поверяват живота си на контрабандистите на хора. Но настоящата система не е устойчива“

Франс Тимерманс,
първи заместник-председател на Европейската комисия

„Мобилността на хората ще бъде присъща характеристика на 21-ви век. За да се справи с това предизвикателство, Европа трябва да създаде стабилна и ефективна обща европейска система за убежище, която включва системата от Дъблин и е справедлива за държавите членки, гражданите на ЕС, мигрантите и държавите на произход и на транзитно преминаване“

Димитрис Аврамопулос,
Комисар по въпросите на миграцията и вътрешните работи

С тези думи на Франс Тимерманс и Димитрис Аврамопулос на 6 април 2016 г. Европейската комисия дава начало на процеса на реформа на общата европейска система за убежище. Той е отключен от така наречената мигрантска криза от 2015-2016 г. По оценка на самите Европейски институции най-мащабната бежанска вълна към Европа за последните десетилетия оказва натиск върху значителен брой държави членки, но и върху Европейския съюз като цяло. Ситуацията ясно показва слабостите на Дъблинската система, а различното третиране на тър-

сещите закрила в отделните държави изостри проблема с незаконните вторични движения (Европейска комисия, 2016).

Макар и вълната от търсещи закрила от 2015 г. да е най-голямата след 90-те години, статистиката показва, че броят на пристигналите далеч не би трябвало да представлява толкова голяма тежест за Европейския съюз. Това дава основание на мнозина, сред които и генералния директор на Международната организация по миграция, да подчертават, че става дума не толкова за бежанска и/или мигрантска криза, колкото за “спешна” ситуация, изискваща бързи политически действия (Swing, 2018).

Няма да е пресилено, ако наречем ситуацията и криза на солидарността – от една страна между държавите-членки, от друга – като проява на засилващите се ксенофобски тенденции сред част от гражданите на Европейския съюз особено в държавите от Източна Европа. Скорошно нарочно издание на Евробарометър показва, че само 10 % от унгарците, 13 % от българите, 21 % от поляците са готови да имат имигрант за приятел (Special Eurobarometer, 469).

Миграцията винаги е била сред най-афективните политики (Кръстева, 2014), трудно сравнима с останалите, поради особената си специфика. Балзак и Карера добавят, че политиките в тази област: *“са вероятно най-динамичните, чувствителни и горещо оспорвани. Бидейки важна част от националния суверенитет, те са натоварени с национални страхове, съперничещи си идеологии и политически чувствителности”* (Balzack and Carrera 2013:1 в Кръстева 2014). Парадоксално именно поради това миграцията се превръща в ключов елемент в европейската политика и в смисъла на *policies*, и в смисъла на *politics*.

В настоящия текст проследявам развитието на Общата европейска система за убежище като част от генезис на европейската миграционна политика. От една страна, защото именно предоставянето на международна закрила е сред онези ценности и разбирания, които нареждат неоспоримо Европейския съюз сред задаващите стандарти по отношение на защитата на човешките права. От друга, обаче, неспособността му да реагира дори по този фундаментално ценностен въпрос единно и изграждайки обща система е показателен за редица от основните проблеми на Европейския съюз. В този смисъл миграцията се явява своеобразен лакмус за неговото състояние и за бъдещето му.

Генезисът на Общата европейска система за убежище

Няма как анализът на генезиса на Общата европейска система за убежище да бъде изваден от контекста на еволюцията на европейската миграционна политика като цяло. Две двойки диаметрално противоположни тенденции са определящи за този процес. Първата Анна Кръстева резюмира като *“радикално различно третиране на миграцията вътре и навътре към ЕС”* (Кръстева, 2014). Втората е свързана с противопоставянето между сектортарните аргументи и демографските и икономически реалности в Европейския съюз.

Мобилността е дълбоко залегнала в европейската идея, ето защо не е изненадващо, че още с Римските договори и със създаването на Европейската икономическа общност темата макар и бегло се появява на сцената - в чл. 3 се каза, че Общността трябва да вземе мерки по отношение на влизането и движението на хора (Meyerstein, 2005).

В тези първи години движението на хора се регулира най-често по силата на двустранни договори и споразумения. Развитието на икономиките на държавите след войната, в периода на така наречените “Тридесет славни” предполага и значителните миграционни вълни. Много често изследователите определят този период като *laissez-faire* политика в тази област (Martiniello, 2006) или като минимална миграционна политика (Geddes, 2003).

Петролната криза от 1973-74 г. и последиците от нея, като че ли извеждат на преден план необходимостта от намирането на общ подход по отношение на миграцията. Реално, за пръв път въпросите за миграцията се поставят в общ европейски контекст през 1975 г. в Доклада Тиндемандс, появил се след провелата се предходната година в Париж срещата на върха. Темата отново привлича внимание след срещата на Европейския съвет през 1984 г. във Фонтенбло, на която се дискутира премахването на контрола по вътрешните граници (Кръстева, 2014). След 1985 г. миграцията се превръща в особено важна за Европейски съюз тема, като през същата година се появяват така наречените Насоки за политики в областта на миграцията на Общността (European Commission, 1985). Този процес е тясно свързан и с появата на Шенгенското споразумение от същата година между правителствата на Белгия, Германия, Франция, Люксембург и Нидерландия.

Мнозина изследователи, сред които Гедес, определят периода след 1986 г. до подписването на Договора от Маастрихт през 1993 г. като пе-

риод на неформално междуправителствено сътрудничество. Именно това, през 1990 г., се подписва и Дъблинската конвенция, която по-късно се превръща в основата на Общата европейска система за убежище. Интересно е да се подчертае, че макар и подписана от дванадесетте държави-членки, процесът на ратификация на конвенцията отнема цели седем години и тя реално влиза в сила едва през 1997 г (Кръстева, 2014).

С договорът от Маастрихт миграционната политика е включена в общностната рамка в трети стълб на междуправителственото сътрудничество. Определяни като периода на формално сътрудничество между правителствата (Geddes, 2003), именно в годините между Маастрихт и Амстердам, с които се поставя началото и на последния период предложен от Гедес – този на комунитаризацията, изкрystalлизират двете диаметрално противоположни тенденции - стимулиране и отпадане на пречките пред движението на гражданите на държавите-членки, а на по-късен етап европейски граждани, и все по-рестриктивно управление на миграцията на гражданите на трети държави.

През 1999 г. се провежда срещата в Тампере, чиято цел е да оцени резултатите и да начертае бъдещето развитие след договора от Амстердам. Крайната цел е създаване на пространство на свобода, сигурност и правосъдие. Тази среща се разглежда като повратна точка в развитието на европейската миграционна политика, като според някои изследователи тя поставя край на доктрината за “крепостта Европа” (Juss, 2005). Всъщност, обаче, секретиращият подход е облечен в нови термини – програмата от Тампере въвежда концепцията за сътрудничеството със страните на произход. Идеята е традиционният контрол на границите да бъде „изнесен“ извън Европейския съюз в основните страни донори на мигранти и тези на транзит, а сред мерките намират място такива свързани с борбата с причините за миграцията. Тази тенденция за екстернализация и до днес е разглеждана като един от възможните сценарии за развитието на политиките в областта, като Европейския съюз все повече разчита на партньорства с трети държави за ограничаване на миграционния натиск.

С програмата от Тампере обаче се поставя и началото на Общата европейска система на убежище. Макар и целта да е първо да се хармонизират националните политики и след това да се въведе обща европейска система, реално общностните компетенции са прекалено малко, за да се стигне да подобен резултат.

Атаките от 11 септември 2001 г., са истинската повратна точка в процеса на секуларизация на европейската миграционна политика, макар подобни тенденции да се наблюдават и преди това. Започват да се прилагат все повече рестрикции по отношение на влизанията в ЕС, в това число и по отношение на даването на убежище (Baylis 2008, Chou 2009, Boswell 2007). В този контекст през 2003 г. е приет Дъблинският регламент, който замества конвенцията. През същата година реално започва да действа и системата EURODAC – общата база данни за пръстови отпечатъци. Същевременно, едно от ясните проявления на дихотомията сигурност-демография е приемането на европейската синя карта – механизъм целящ привличането и улесняването на високо-квалифицирани мигранти, които да подпомогнат нуждите на пазара на труда на Европейския съюз.

Почти веднага след приемането на Дъблинския регламент става ясно, че той няма да изпълни целите си. Критиките от страна на експерти са многобройни. В доклад на една от основните организации работещи в областта от 2006 г. се посочва, че регламентът е погрешен в своята същност, че държавите-членки не съумяват да изпълнят целите му, както и че той се основава на погрешната презумпция, че независимо в коя държава-членка лице, търсещо закрила подаде молба тя ще бъде третирана идентично (ECRE 2006).

Самите европейски институции също така не са доволни от напредъка в областта на изграждането на Обща европейска система на убежище. В резолюция от 2006 г. Европейския парламент изразява *“твърдото си убеждение, че докато не бъде постигнато задоволително и съществено равнище на закрила навсякъде из Европейския съюз, Дъблинската система винаги ще води до незадоволителни резултати едновременно от техническа и хуманна гледна точка, и лицата, търсещи убежище, ще продължават да имат валидна причина за подаване на своите молби за предоставяне на убежище в конкретна държава-членка, така че да могат да се ползват от най-благоприятната национална процедура за вземане на решения”* и *“твърдото си убеждение, че при липсата на същинска обща европейска система за предоставяне на убежище и на единна процедура Дъблинската система ще продължи да бъде несправедлива както за търсещите убежище, така и за някои държави-членки”* (Европейски парламент, 2008).

Обща ли е общата европейска система за убежище?

Общата европейска система за убежище се основава на принципите на Женевската конвенция за статута на бежанците 1951 г. и протокола от Ню Йорк от 1967 г., с който отпадат така наречените географски и времеви клаузи. Съществено е, че всички държави членки са страни по двата документа и приемат основните принципи – определението за бежанец, залегнало в член 1 на Конвенцията и принципа за *non-refoulement* (чл. 33), забраняващ насилственото връщане на лица, търсещи закрила на територия, на която тяхната сигурност не е гарантирана (Женевска конвенция за статута на бежанците, 1951).

Общата европейска система за убежище предполага наличието на минимални общи стандарти и процедури в държавите-членки, гарантиращи закрила на лицата, които имат нужда от нея. Същевременно са взети мерки за избягване на злоупотребите и вторичните движения, както и на така нареченото „пазаруване на бежанци“.

Реално първите стъпки от изграждането на общата европейска система за убежище се основава на четири основни документа:

- Директивата за определяне на стандарти, относно приемането на кандидати за международна закрила;
- Дъблинският регламент, определящ отговорната държава;
- Регламентът за EURODAC;
- Директивата относно общите процедури за предоставяне и отнемане на международна закрила.

Трябва да бъде казано, че още в началните етапи на създаване на общата система е създаден финансов механизъм, който да подпомага държавите, които поемат най-голямата тежест, т.е. държавите по външните граници, както и за подкрепа на мерките за интеграция. На по-късен етап се предприемат мерки и за изграждане на институционален капацитет чрез Европейската служба за подкрепа в областта на убежището, сред които цели е и подкрепата на държавите членки в процеса на хармонизация на процедурите.

Предполага се, че Лисабонският договор ще постави наистина солидна база за завършването на тази цел, като Европейската комисия дори предлага минималните стандарти да бъдат заменени с общи правила. В Зелената книга за бъдещето на Общата европейска система за убежище от 2007 г. Комисията подчертава, че е необходимо не само постигането на по-високи стандарти и равенство в представянето на

закрила на търсещите убежище, но и по-високото ниво на солидарност между държавите членки (Green Paper on the future Common European Asylum System, 2007). В същия дух през 2014 г. след няколко годишни преговори влиза в сила и Дъблин III, като се стига и да промени и в някои от останалите регламенти и директиви в областта.

Критиките към системата продължават както от страна на учени и неправителствения сектор, така и също и в рамките на самите европейски институции, като заключението на всички е, че ситуацията е далеч от изграждането на обща система.

Всъщност какво е общото в крайна сметка?

Двадесет години след Тампере нито имаме нова, нито обща европейска система за убежище, а множество национални такива (Wagner, 2008). Според експерти единственото общо реално са Дъблин и EURODAC (Wagner, 2008). Парадоксално, този единствен общ елемент в общата система обаче трябваше да бъде заобиколен, за да може Европейския съюз да се справи със ситуацията от 2015 г. – решението на германския канцлер Ангела Меркел временно да спре прилагането на Дъблин показва именно това.

Какво имаме сега на масата?

Към май 2018 г. има няколко предложения за реформа на Общата европейска система за убежище – едното на Европейската комисия (European Commission, 2016) се основава на принципа на Дъблин за първата държава, другото на Европейския парламент (European Parliament, 2017) – предлага система за разпределение. Предстои решение на Съвета, като предложение, търсещо компромис, е направило и Българското председателство. Противоположните лагери са очертани – държавите по външната граница предпочитат решение, което да намали тежестта върху тях. Държавите от Вишеградската група ясно заявяват и демонстрират нежеланието си да участват в схеми за разпределение. Все по-вечето различия между отделните държави-членки правят процеса на реформа изключително труден и дълъг. Реално, Българското председателство е поредното, което се опитва да приключи реформата. Следващото, австрийско, вече обяви приоритетите си и миграцията продължава да е сред основните посочени.

А сега накъде?

Януари 2016 г. Доналд Туск заяви, че миграционната и бежанска криза е екзистенциално предизвикателство за ЕС (European Council, January 2016).

В направения през 2016 г. стандартен Евробарометър европейските граждани определят именно имиграцията като основното предизвикателство, пред което е изправен Европейският съюз в момента. Според отговорите на въпроса кои са главните източници на безпокойство за гражданите имиграцията – с 48 % - е най-често посочваният проблем.

Година по-късно призракът на миграцията все още броди из Европа и ще продължава да го прави и в оставащите месеци до изборите за нов Европейски парламент през 2019 г., а с много висока вероятност и след това.

В тази ситуация пречките пред изграждането на обща Европейска система за убежище стават все повече. Те, обаче, ясно очертават основните проблеми пред развитие и на Европейския съюз и възможните сценарии за неговото бъдеще. Бих се опитала да резюмирам няколко тенденции.

Криза на солидарността

Особено активни в отричането на общите действия са държавите от така наречената Вишеградска четворка, въпреки че трудно би могло да се говори за пълно съвпадение между позициите и единство в тази група. Отказът им да приемат бежанци се тълкува от Брюксел и държавите от Западна Европа като доказателство за отказа им да приемат принципа за солидарност. Същевременно, макар и все повече обръщайки се към нелибералната демокрация в тези държави управляват легитимно избрани правителства. По този повод Иван Кръстев обобщава: *„Източна Европа, от своя страна, с право настоява, че императивът на солидарността не трябва да нарушава демократичния мандат, а това кой принадлежи към дадена общност, е екзистенциален въпрос, който може да бъде решаван само от демократично избрани правителства“* (Кръстев, 2016). Това разминаване в приемането на фундаментални за ЕС разбирания дава основание на Ивайло Дичев сполучливо да говори за *„Европа на две ценности“* (Дичев, 2017). Съставеното през юни 2018 г. правителство в Италия, обаче, също така заема ярки позиции за огранича-

ване на миграцията, като ситуацията с кораба „Аквариус“, спасил във водите на Средиземно море от удавяне над 600 мигранти, се превърна в причина за спор между няколко държави-членки. Същевременно, именно миграцията е и причина за разклащането на управляващата в Германия коалиция.

В този смисъл кризата на солидарността и различните скорости в ценностите, по определението на Ивайло Дичев, разделят Европейския съюз на различни лагери, но отчетливо разделят и самите европейски общества.

Неизбраните от никого vs избраните от „автентичния“ народ: Брюксел vs Белене

Популистките лидери традиционно разглеждат трансфер на суверенитет към наднационални институции като заплашващ националната цялост и като канал за навлизането на чуждо влияние и чуждо население. В актуалната ситуация те все по-често инструментализират настроенията на част от граждани, като поставят под съмнение нуждата от търсенето и изграждането на общи европейски решения (Отова, Стайкова, 2018). Естествено тези тенденции се особено силни по отношение на миграцията и политиките в тази област.

Ян-Вернер Мюлер, известен изследовател на популизма, подчертава, че следвоенната логика в Европа и процесът на европейска интеграция в известна степен ограничава волята на народа чрез наднационални ограничения. Тази, по своята същност, антитоталитарна и антипопулистка логика, обаче прави Европа особено уязвима за политически актьори, които говорят от името на народа, срещу система, която ограничава участието му (Muller, 2016). Това води до допълнително отдалечаване на елитите от гражданите и дава основание на популистките лидери да претендират, че са единствените, които говорят от името на автентичния народ (Taggart, 2002). Също така Мюлер подчертава, че проблемът в ЕС е начинът, по който той отговаря на проблемите – технокрацията. *„Технокрацията твърди, че има едно единствено правилно политическо решение, а популизмът, че има една единствена автентична воля на народа“* (Muller, 2016). Отчетливо доказателство за това твърдение е квотното разпределение и реакцията на част от европейските лидери.

Нормализация на популизма

Колкото по-малко ЕС и държавите членки са способни да произвежда адекватни *policies* в областта на миграцията, толкова по-актуална тя става в сферата на *politics*.

В емблематичен се превърна примерът постановление 208 от август 2016 г. за приемане на Наредба за условията и реда за сключване, изпълнение и прекратяване на споразумение за интеграция на чужденци с предоставено убежище или международна закрила. Според представители на националистическите партии постановлението е за интеграция не на чужденци, получили статут, а на нелегални имигранти: „*Има полусекретно постановление на МС за нелегалните мигранти. Това е, че на разни общини им се дава възможност да заселват нелегални мигранти*“ (Джамбазки, 2016). Разбира се, в тези изказвания не липсват и обвинения, че това е политика, наложена от Брюксел или германския канцлер, с която правителството се съгласява: „*Това постановление, доколкото чувам, е квотното разпределение на Меркел*“ (Джамбазки, 2016а). Създалият се „фронт“ срещу решението, в който се включиха освен националистите и представители на други партии като БСП, реално доказва как политиката (*politics*), не позволи правенето на политики (*policies*). Нито една община не се включи в програмата, а постановлението бе отменено от следващото служебно правителство, макар и самото то да прие текст, не различаващ се съществено от предходния.

Миграцията като лакмус

В годините на развитие на Европейския съюз миграцията винаги е била особено чувствителна тема. Различният исторически опит, социален и икономически контекст възпрепятстват изграждането на обща миграционна политика. Държавите-членки трудно отдават, обаче, своя суверенитет по отношение на политиките за преминаване на териториалните им граници, а и за преминаването на въобразените граници на нацията. Прехвърлянето на прерогативи по отношение на политиките в областта е предпазливо. Дори по отношение на ценностно фундаментални въпроси като правото на убежище няма напредък в изграждането на наистина единна система.

Кризата от 2015 г. извади въпроса отново под светлините на прожекторите. Макар и много закъсняла и взета като решение *ad hoc* схе-

мата за релокация бе действително опит за общи действия в областта на миграцията от страна на Европейския съюз. Изпълнението ѝ обаче за пореден път доказва, че националните интереси вземат връх над идеята за солидарността, а че налагането на решения над легитимно избрани правителства единствено засилва негативните тенденции и популизма. Подобни наложени решения не ползват нито правата на търсещите закрила, нито тези на европейските граждани, а в крайна сметка не подпомагат и стабилността на самия Европейски съюз.

Реформата на Общата система за убежище за пореден път ще докаже доколко Европейският съюз е готов да тръгне към по-голяма интеграция, основана на справедливото разпределение на отговорностите между отделните държави-членки или ще се търсят други варианти, включващи регионални сътрудничества или засилване на тенденцията за запазване на националните предимства. Този въпрос е ключов и за самото съществуване на ЕС и затова по какъв път той ще се развива оттук нататък.

Библиография

- Кръстева (2014) *От миграция към мобилност: политики и пътища*. София: Нов български университет
- Baylis, E. A. (2008). National Security and Political Asylum. In d'Appollonia, A. C. And Reich, S. (eds.). *Immigration, Integration, and Security. America and Europe in Comparative Perspective*, pp. 164–180. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
- Boswell, C. (2007). *Migration Control in Europe After 9/11: Explaining the Absence of Securitization*. JCMS: Journal of Common Market Studies, 45: 589–610
- Chou, M-H. (2009). *The European Security Agenda and the 'External Dimension' of EU Asylum and Migration Cooperation. Perspectives On European Politics And Society* Vol. 10, issue 4, pp. 541–599.
- Geddes, A. (2003). *The Politics of Migration and Immigration in Europe*. London: SAGE Publications Ltd.
- Juss, S. S. (2005). *The Decline and Decay of European Refugee Policy*. Oxford Journal of Legal Studies (Winter 2005) 25 (4), pp. 749–792.
- Martiniello, M. (2006). The new migratory Europe: Towards a proactive immigration policy? In Parsons, C. A. & Smeeding, T. M. (eds.). *Immigration and the Transformation of Europe*, pp. 298–326. Cambridge: Cambridge University Press.
- Meyerstein, A. (2005). *Returning the Harmonization of EU Asylum Law: Exploring the Need for an EU Asylum Appellate Court*. California Law Review, vol. 93:1509, issue 5, pp. 1509–1555.
- Muller, J-W. (2016) *What is populism?*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press

- Penninx, R. (2013). International Migration and Multilevel Governance in Europe. In Bilger, V., Klingmair, S. and Hofmann, M. (eds.). *10 Observations on the Future of Migration. Costs, Benefits and Policy Responses. International Centre for Migration Policy Development (ICMPD)*, pp. 109–124. Vienna: ICMPD.
- Taggart, P. (2002) Populism and the Pathology of Representative Politics. In Meny Y. & Surel Y. (eds) *Democracies and the Populist Challenge*. Palgrave

Доклади

ECRE Annual Report 2006, <https://www.ecre.org/annual-report-2006/>

Документи

- Директива 2013/33/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 година за определяне на стандарти относно приемането на кандидати за международна закрила, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=celex:32013L0033>
- Женевската конвенция за статута на бежанците, <http://refugees.farbg.eu/sbornik-po-bejansko-pravo/normativni-dokumenti/jenevska-konvencia/>
- Регламент (ЕС) № 603/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 година за създаване на система Евродак за сравняване на дактилоскопични отпечатъци с оглед ефективното прилагане на Регламент (ЕС) № 604/2013 за установяване на критерии и механизми за определяне на държавата-членка, компетентна за разглеждането на молба за международна закрила, която е подадена в една от държавите-членки от гражданин на трета държава или от лице без гражданство и за искане на сравнения с данните в Евродак от правоприлагащите органи на държавите-членки и Европол за целите на правоприлагането и за изменение на Регламент (ЕС) № 1077/2011 за създаване на Европейска агенция за оперативно-то управление на широкомащабни информационни системи в областта на свободата, сигурността и правосъдието, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=celex%3A32013R0603>
- Резолюция на Европейския парламент от 2 септември 2008 г. относно оценката на дъблинската система, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008->
- Съобщение за медиите. Комисията представя варианти за реформиране на общата европейска система за убежище и за разработване на безопасни и законни възможности за миграция в Европа, Брюксел, 6 април 2016 г., http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-1246_bg.htm
- Green Paper on the future Common European Asylum System 2007, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-07-229_en.htm
- Guidelines for a Community policy on migration Commission communication transmitted to the Council on March 1985, <http://aei.pitt.edu/1256/>
- Integration of immigrants in the European Union. Special Eurobarometer 469. <http://>

ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/special/surveyky/2169

Proposal for a regulation of the European parliament and of the Council establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an application for international protection lodged in one of the Member States by a third-country national or a stateless person (recast) 2016, <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/EN/1-2016-270-EN-F1-1.PDF>

Regulation (EU) No 604/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an application for international protection lodged in one of the Member States by a third-country national or a stateless person, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32013R0604>

Report by President Donald Tusk to the European Parliament on the outcome of the December European Council, 19.01.2016 <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/01/19/tusk-december-euco-report-european-parliament/>

Report on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an application for international protection lodged in one of the Member States by a third-country national or a stateless person(recast), 2017, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A8-2017-0345+0+DOC+PDF+V0//EN>

Медии

Джамбазки, Ангел, 10.10.2016, FrogNews, *Има секретно постановление на МС за мигрантите*, <https://frognews.bg/novini/djambazki-ima-sekretno-postanovlenie-migrantite.html>

Джамбазки, Ангел, 10.10.2016 а, Btv, *Нелегалните мигранти не трябва да бъдат връщани и заселвани у нас*, <https://btvnovinite.bg/bulgaria/obshtestvo/angel-dzhambazki-nelegalnite-migranti-ne-trjabva-da-badat-vrashtani-i-zaselvani-u-nas.html>

Дичев, Ивйало 14.03.2017., *Европа на две ценности*, http://www.dnevnik.bg/analizi/2017/03/14/2934116_evropa_na_dve_cennosti/

Кръстев, Иван 22.06.2017, *Трудният избор пред централна Европа: Макрон или Орбан?*, <http://kultura.bg/>

Swing, William Lacy, 12.02.2018, *IOM chief: There is no migration crisis but a political emergency*, Euractiv, <https://www.euractiv.com/section/development-policy/interview/mon-iom-chief-there-is-no-migration-crisis-but-a-political-emergency/>

Wagner, Martin, 16.04. 2008, *Expert Voice: What remains 'common' in the "European Asylum System" if Dublin fails?*, ICMPD, <https://www.icmpd.org/news-centre/news-detail/expert-voice-what-remains-common-in-the-european-asylum-system-if-dublin-fails/>